

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

סכת בבא בתרא - דף כג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

עיון במקומות ציבוריים

שנמצאים אנשים שלא מעשנים, ואומרים שמזיק להם ואף אם רק מצטערים לבד. מצאנו בכתבי החפץ חיים (ליקוטי אמרים) "אודות עישון הסיגראין נדבר קצת אודות זה, הנה כמה רופאים גזרו אומר שכל מי שהוא חלוש אסור להרגיל את עצמו בזה שמחליש כוחותיו ולפעמים נוגע גם לנפשו והנה דברתי כמה פעמים עם חלושי כח אודות זה וענו שגם הם יודעים ומכירים בעצמם שהעישון קשה להם אך מפני שהורגלו בזה מכבר קשה להם לפרוש מזה ואמרתם להם מי הפתור לכם להרגיל עצמיכם על כך אמת חז"ל אמרו החובל בעצמו וע"פ שאינו רשאי לטורח כי למי ישלם אם לא לעצמו אבל עכ"פ הלא אמרו שאינו רשאי לחבול בעצמו ראשית משום "ונשמרתם לנפשותיכם" ועוד דין הוא שהלא תבל ומלואה של הקב"ה ולכבודו בראנו ונתן לכל אחד בחסדו כח כפי צורכו לתורתו ולעולמו ואיך ירשה העבד לעצמו לעצמו כפי רצונו הלא הוא שייך לאדונו ואם ע"י העישון נגרע כוחותיו בודאי יתבע לדין ע"ז שהלא עשה ברצון לבו ולא באונס". ועוד כתב בספרו "זכור למרים" (פרק כג) "מצא היצר הרע תחבולה איך ללכדם בעון ביטול תורה, והוא עושה הסיגראט והפאפיראסען, שחוף מזה שהם מזיקים לגוף כידוע, עוד גורמים היקף לנשמתו בביטול תורה, כי האדם מעשן יבלה לכל הפחות חצי שעה ביום על תרומים ועישון, וכשנתרגל לה אזי כבר קשה לו להמנע מהם, ולפעמים יקרה שבאם יחסר לו פאפיראס אחד יבלה כמה זמן עליו, שילך ויבקש מזה לזה עד שימצא, ועל ידי זה יגרם לו כמה זמן לבטלה. ואם כן במשך שנה כשיצטרפו אלו השעות, יחסרו לו כמה מאות שעות שיעברו עליו בביטול תורה. והנה ידעתי גם ידעתי, שיישבו הרבה אנוסים היינו, שלא היה בכחנו להמנע מזה, אבל השאלה תהיה מי גרם לכם שתהיו אנוסים, הלא אתם בעצמכם גרמתם לזה, כי לולא התרגלתם מקודם כי אזי היה נקל לכם להמנע מזה, ואם כן אתם בעצמכם חייבתם בזה."

נושא היום: הרחקה בנק ע"י גרמא. הרחקה שובך. רוב וקרוב

בחצרו של רב יוסף גדלו עצי דקל, וישבו שם מקיזי דם, ומחמת כך הגיעו עורבים לאכול מן הדם, אמר רב יוסף לאותם אומנים סלקו את העורבים, היינו על תשובו כאן. אמר אביו, והרי זה גרמא. אמר לו רב יוסף והרי רב טובי למד שגרמא בניזקין אסורה. אמר לו אביו, והרי הם מוחזקים לשתות שם. ענה לו רב יוסף לפי דברי ר"ש שאין חזקה לנזיקין והמזיק לא יכול לטעון אני מוחזק לעשות הנזק. אמר לו אביו והרי אמרו רב מרי ורב זביד שדין זה רק בדבר חמור כריח בית הכסא וכעשן. אמר לו רב יוסף איסטניס אינו דבר לא צאלי הוא כעשן וכריח רע, ואין לאומנים חזקה בכך.

גם להרחיק את שובכי היונים משדות העיר מרחק של 50 אמה. וכן לא יעשה אדם שובך בתוך שדה שלו א"כ יש מרחק של 50 אמה לכל כיוון. ומבארת הגמ' אמנם למדנו שלגבי מצודות צרים להרחיקם 30 ריס, ביאר אביו שהיונים עפים מרחק גדול, אולם אולי הם ארזי השדה רק במרחק של 100 אמה. ואמנם למדו בברייתא שבמקום וישבו אלו פירוס מצודות אפילו במרחק של 500 ריס, ביאר רב יוסף שבישוב כרמים היונה יכולה לעוף למרחק רב מאוד כיון שיש לה מקום מנוחה. ולרבא מדובר במקום שיש הרבה שובכים שהיונה מתרחקת הרבה. אך מחמת אותם שובכים לא מרחיק היות ומדובר בשובכים שלו, או של גוי, או בשובכי הפקר. ולדעת רבי יהודה צריך להרחיק בית ארבע כורים שזה מרחק מעוף היונה בפעם אחת.

ואם קנה אדם שדה שיש בה כבר שובך טוענים ב"ד ללוקח ואינו צריך להרחיק את השובך. אמר ר"פ או רב זביד למדנו מדברי המשנה שא"צ להרחיק אם לקח את השדה באופן שיש בה כבר שובך, שטוענים ללוקח טוענים ליושר. ותמנה הגמ' הרי דינים אלו כבר למדנו שטוענים ללוקח וליושר, אולם עיקר החידוש נאמר בלוקח שאמנם למדנו דין זה כבר לגבי אדם שהוציא זיזים לכיוון רשות הרבים, וכאשר קנה לוקח בצורה כזו לא יכולים לטעון נגדו. אך יש חידוש אף כאן שאולי פייס את בעל השדה או שמחל לו, אולם לגבי זיזים ברה"ר לא פייס אף אחד ומי יכול לחמול. וכן לגבי רה"ר אולי כן מחל לו, או שמחלו לו, אבל בשדה אולי לא יטענו עבורו, קמ"ל.

ועל מה שמבואר במשנה שיש ללוקח חזקה, למרות שאמר ר"נ שאין חזקה לנזיקין, אבל כאמור לעיל מה שאמר ר"נ זה זווקא בנזק עשן או ריח רע. **נמצא גזול ברשות הרבים**, בטווח של 50 אמה הרי שייך לבעל השובך, מרחק יותר גדול הרי אלו של המוצא. **נמצא הגזול בין 2 שובכים** הולכים אחר הקרוב. נמצא באמצע חולקים.

אמר רב חנינא, כאשר יש ספק וניתן לפשוט ע"י הכרעת רוב או ע"י הכרעת קרוב, פושטים ומכריעים ע"י הרוב. אמנם רוב וקרוב שניהם מן התורה, אולם רוב עדיף. שאל רב זירא ממה שלמדנו לגבי דין עגלה ערופה שהולכים לפי הקרוב שנאמר "והיה העיר הקרובה" למרות שיש עיר יותר גדולה. מבארת הגמ' שהולכים אחר הקרוב באופן שאין עיר יותר גדולה. ולא הולכים לפי הכרעת רוב מחמת רוב העולם, כיון שמדובר בעיר ששוכנת בין הרים ובזדאי יש לתלות שהגיע הרצח מהעיק הסמוכה. ושאלת הגמ' מהמשנה שמבואר ששייך לבעל השובך הקרוב למרות שיתכן ויש בעל שובך שיש בו יותר יונים. ולא שייך להעמיד שאין שובך יותר גדול. שהרי התבאר במשנה שאם נמצא במרחק יותר 500 אמה הרי זה של המוצא, ואם אין שובך אחר בודאי נפל מאותו שובך ומדוע שייך למוצא. אלא מדובר בגזול מדדה, שאמר רב עוקבא רב חמא שגזול מדדה עד מרחק של 50 אמה. הסתפק רבוי רימיה מה יהיה הדין בגזול שנמצא רגלו אחת בתוך 50 אמה ורגלו שניה מחוץ 50 אמה. ועל זה הוציא את רבי ירמיה מבית המדרש היות ושאל דבר שאינו מצוי כלל.

השאלת הגמ' ומבואר שגזול שנמצא בין שני שובכים הולכים לפי הקרוב, למרות שיתכן ואחד יותר גדול ויש בו רוב. מבארת הגמ' ששניהם שווים. ולא הולכים אחר רוב העולם, כיון שמדובר בשביל של כרמים ויש כלל שגזול שמדדה אינו מדדה למרחק שאינו רואה את שובכו.

מבואר בגמ' שעשן וריח רע יש בהם דין הרחקה נזיקין לעולם, ואמנם אמרו שיש דברים שמועילה להם חזקה, אולם בריח רע ועשן, אין חזקה לנזיקין. וביותר מבואר שאף בדברים שאדם איסטניס בהם אין לומר שיש חזקה לנזיקין.

מענה יש לברר דבר שפעם היה מצוי יותר, והיום יש לו מודעות רחבה יותר, בנוגע לעישון במקומות ציבוריים וביותר נוסה ללבן את בירור הענין בנוגע לבית הכנסת ובית מדרשות שיש לומדים שטוענים שהעישון מועיל להם לריכוז וכד'. האם יש כאן דין הרחקה נזיקין לכה"פ מחמת עשן שאין עליו חזקה ואף במקומות שהיו נוהגים לעשן, ניתן לעכב את המעשנים ואין להם טענה מדוע לא מחיתם עד היום. ואמנם יש לדון בנושא זה האם מוגדר כעשן תדיר שעליו דיברו בסוגיית הרחקה, או עישון מוגדר עשן שאינו תדיר. ונחלקו בכך המחבר הרמ"א בסי' קנה. אמנם אף הפוסקים כמאן לפסוק הלכה דעת הרע"א כרמ"א שעשן שאינו תדיר אין מקום לתביעת הרחקה, ודעת הש"ך כמחבר שיש תביעת הרחקה אף בדבר שאינו תדיר. אולם יש לעיין בכלל בעישון סיגריות האם הוא מוגדר כדבר תדיר או שאינו תדיר. ומלבד זאת הכרע הנתיבות (שם ס"ק 20) שאף שנחלקו הרמ"א והמחבר ובעקבותם הש"ך והרע"א, אולם בכל מחלוקת הפוסקים על המזיק להביא ראה שאינו מזיק, ואיזה מזיק של עישון יוכל להביא ראה שאינו מזיק אף בדבר שהוא זמני, ואין לך מי מחוץ הרפואה שיטען שאין בכך נזק.

אמנם ידועה תשובתו של האגרות משה (נורה דעה ח"ב סימן מט) "הנה בדבר עישון סיגריות ודאי מכיון שיש חשש להתחלות מזה מן הראוי להזהר מזה, אבל לומר שאסור מאיסור סכנתא מכיון שדשו בה רבים כבר איתא בגמ' בכה"ג שומר פתאים ד" (בשבת דף קכט ובגדה דף לא) ובפרט שמכאן גדולי תורה מדורות שעברו ובזרונם מעשנים, וממילא אף לאלו שמחמירין לחוש להסכנה ליכא איסור לפני עוור בהושטת אש וגפרורים למי שמתעשן. עכ"ל. מבואר בדבריו שאף אם יש לאדם להקל לעצמו לעשן, מחמת שמר פתאים ד', ואין איסור לפני עוור להגיש למעשן את חומרי הבעירה, אולם ודאי מבואר בדבריו שאין ראוי לעשן וצריך להזהר מזה. א"כ במקומות ציבוריים שהיום ידוע מעל כל ספק שהדבר מזיק, מה ההיתר.

וביותר האריך, בדבריו (חושן משפט ח"ב סימן יח) לגבי עישון בבית המדרש ובבית הכנסת, וכתב כך, יש אברכים שאינם יכולים לסבול העשן וגם משמע שקשה לגופם שחולים מזה, שהרי כתבו בנוסח בהושטת אש שאיכא להם צער גדול וכאב ראש ומזיק לבריאות שלהם ואולי מקצר גם את החיים, ולבד כתיבתם ידוע שהוא דבר המזיק להרבה אינשי, וממילא יש לחוש שאיכא גם שיוכלו לחלות גם מהעשן שאחרים מעשנים לא רחוק ממנו ומהעשן אשר נמצא בביהמ"ד, נשאלתי אם יוכלין למונעם מלעשן בביה"מ וביה"כ".

והנה פשוט וברור, שאפילו אם ליכא חשש סכנה וחשש חולי של נפילה למשכב, אלא שקשה להם לסבול שמצטערים מזה, אסור שם לעשן. והוכיח דבריו מהסוגיא לפנינו שרב יוסף מנע מאותם אומנים להקזי דם מחמת שהיה איסטניס והפריע לו, למרות שלא מבואר שהיה נחלה מחמת אכילת אותם תמרים וכד', אלא בודאי גרמא בניזקין אסור אף בכה"ג.

ומצינו שבשביל איזה צער מקפידא ואיסטניסות בעלמא, אף שלטסת אינשי אין זה צער כלל, אסור לגרום לו שכן יזק רע ע"י השתמשות שלהם בחצרים ובביתם, ויפסידו גם ממון הרבה ע"ז שהרי יצטרכו לשכור מקום להשתמש באומנותם לפרנסתם במקום שלא יהיה מי שמקפיד בזה. והביא מדברי הרא"ש, שמכאן משמע שכל נזק שידוע שאין המערער יכול לסובלו, אע"פ שסובלין אותו שאר בני אדם אין לו חזקה נגד מערער זה, והלכה זו נפסקה בטור ובשו"ע. וא"כ כ"ש בעישון סיגריות שאלו שאין יכולין לסבול הוא צער ממש בעצם, לא ענין קפידא ואיסטניסות בעלמא, וגם לא רק צער בעלמא אלא גם מזיק ממש להם.

אבל מעשנים הם הרבה יותר גרועים שהרי, עושים מעשה מזיק בידיים ממש, שהרי עושים בפיהם עשן המזיק למי שאינו מעשן הנמצא שם. ואף שאם רק אדם אחד היה מעשן לא היה מזיק כלום, שהיה מתבטל העשן בבית גדול כביהמ"ד, מ"מ כיון שכל מעשן יודע שיש עוד הרבה מעשנים הרי יודע שעשנו יזיק כבר והוי מזיק בידיים.

ופשוט שאם היו ב"ד סמוכים שנים דיני חבלות, היו גובין גב ממון דמי שומת הצער, ואם נחלה מזה דמי ריפוי, אף כשליכא נזק שלא בטל ממלאכתו מצד החולי. ומסיים דבריו האגרות משה, ולא הזכרתי במה שכתבו בדבר שגורם זה גם בטול תורה, כי זה אינו מוסיף לענין הנידון יותר, וגם אפשר שיאמרו המעשנים שאם לא יניחום לעשן בביהמ"ד, יהיה להם בטול תורה, ומאי חזית. אבל הדין ברוב ופשוט כדכתבתי, שאסור להמעשנים לעשן בביהמ"ד כשנמצא שם אף אחד שאינו מעשן שמצטרע מזה, אף כשאינו יזוק ונחלה, וכ"ש כשיש לחוש גם לחלות ולזיוק מזה, אף אם לענין בטול תורה יהיה יותר בטול כלום יניחו להמעשנים לעשן, בכל אופן אסור למעשנים לעשן בביהמ"ד ובכל מקום